

Motion till riksdagen 2008/09:C9

av **Lars Lindblad m.fl. (m, c, fp)**

En könsneutral äktenskapslagstiftning (väckt enligt 3 kap. 13 § riksdagsordningen med anledning av händelse av större vikt)

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen beslutar, med avslag på regeringens förslag i proposition 2008/09:80 Äktenskapsfrågor i berörda delar, att anta de i avsnitt 3 framlagda förslagen till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken,
2. lag om ändring i föräldrabalken,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
5. lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap,
6. lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
7. lag om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap,
8. lag om ändring i sambolagen (2003:376),
9. lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

2 En könsneutral äktenskapslagstiftning

Regeringen har i proposition 2008/09:80 Äktenskapsfrågor valt att inte lägga fram något förslag om könsneutrala äktenskap. Detta är en händelse som inte kunde förutses eller beaktas under den allmänna motionstiden. Regeringen har tidigare aviserat förslag beträffande könsneutrala äktenskap som sedan

Fel! Okänt namn på

uteblivit. Detta är att betrakta som en händelse av större vikt. Då vi haft anledning att anta att regeringen skulle lägga fram ett förslag om könsneutral äktenskapslagstiftning har vi avstått från att väcka egna förslag i denna fråga under allmänna motionstiden. Med hänvisning till den förändrade situationen avseende möjligheten att införa en könsneutral äktenskapslagstiftning sedan allmänna motionstiden väcker vi i Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna denna motion med stöd av reglerna i 3 kap. 13 § riksdagsordningen.

Regeringen föreslår i proposition 2008/09:80 en något ändrad lydelse av äktenskapsbalkens portalparagraf. Ändringen innebär dock inte att lagstiftningen görs könsneutral. Huvudförslaget i denna motion är att Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna föreslår en förändring av samma paragraf så den får innebörden att en persons kön inte längre ska ha betydelse för möjligheten att gifta sig. Bestämmelser i äktenskapsbalken och andra lagar som angår makar görs könsneutrala enligt vårt förslag.

Frågan om äktenskap för par av samma kön är en fråga som engagerar och berör. Äktenskapets innebörd har förändrats genom historien och skiljer sig mellan olika länder, religioner och kulturer. Ordet äktenskap har olika innebörd och betydelse för olika människor. Vår utgångspunkt är att alla människors lika värde och likhet inför lagen innebär att ingen ska behandlas annorlunda på grund av sexuell läggning eller könstillhörighet. Kärlek mellan människor av samma kön eller mellan människor av olika kön ska mötas med samma respekt. Vi vill därför att två personer av samma kön, på samma vis som en man och en kvinna, ska ges möjlighet att manifesteras sin kärlek och avsikt att leva i livslång trohet till varandra genom att ingå äktenskap.

När lagen om registrerat partnerskap infördes 1994 var det ett stort steg framåt, men i dag är den otillräcklig eftersom den bibehåller en grundläggande uppdelning mellan lagar för heterosexuella och för homosexuella parrelationer. Det finns små skillnader mellan rättsverkningarna av äktenskap och partnerskap. Partnerskapslagen är en särslagstiftning. Utan objektiva skäl kan sådan lagstiftning inte försvaras. Eftersom det inte finns sakliga motiv för att behålla nuvarande ordning bör partnerskapslagen avskaffas i samband med att äktenskapslagen görs könsneutral.

Människor som älskar varandra vill ofta tydliggöra detta ställningstagande för sig själva och för omvärlden genom att ingå äktenskap. De juridiska aspekterna är viktiga, men det ceremoniella bekräftandet av kärlekslöftena är ofta ännu viktigare för många. Människor i fasta parförhållanden har, oavsett sexuell läggning, behov av att manifesteras sina känslor och sin önskan att leva tillsammans. Ett modernt samhälle är ett öppet samhälle som omsluter alla oavsett det individuella valet av livspartner. Tiden är därför mogen för en könsneutral äktenskapslagstiftning med lika rättigheter och skyldigheter oavsett om man väljer att dela sitt liv med någon av samma eller motsatt kön.

Regeringens utredare överlämnade sitt slutbetänkande Äktenskap för par med samma kön – Vigsselfrågor (SOU 2007:17) till regeringen i mars 2007. Utredaren föreslår att även par med samma kön ska kunna ingå äktenskap. Utredaren konstaterar att den traditionella betydelsen av äktenskapet som en heterosexuell relation inte kan vara avgörande för om äktenskap ska öppnas

också för par med samma kön. Utredaren anser inte heller att den invändning som rör reproduktion – dvs. att äktenskapet är en samhällelig institution där barn ska födas och växa upp – är relevant, då barnafödande inte är något krav för äktenskap. Utredningen föreslår således att partnerskapslagen upphävs samtidigt som par med samma kön får möjlighet att ingå äktenskap.

Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna vill införa en könsneutral äktenskapslagstiftning såsom föreslås i utredningen. Vi föreslår således att en persons kön inte längre ska ha betydelse för möjligheten att gifta sig. Bestämmelser i äktenskapsbalken och andra författningar som angår makar görs könsneutrala i vårt förslag. De kommer därmed att tillämpas på samma sätt i fråga om par av olika kön och par av samma kön. Syftet med ändringarna är att främja en lika behandling av alla par utan hänsyn till sexuell läggning. Förslaget förenar idén om familjen som en grundläggande gemenskap för trygghet och känsla av sammanhang med våra principer om likabehandling och valfrihet. Det bidrar till ett inkluderande samhälle, präglad av trygghet, gemenskap, tolerans och öppenhet.

Vi föreslår också att lagen om registrerat partnerskap upphävs, men att redan registrerade partner ska kunna fortsätta att vara det om de vill. De som i stället önskar vara gifta ska ha möjlighet att omvandla sitt registrerade partnerskap till äktenskap. Paret ska kunna välja att göra det genom en enkel anmälan eller genom vigsel.

Utredningen föreslår att det nuvarande systemet med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel behålls. Regeringen lägger inte fram något förslag i denna fråga. Vi delar utredarens bedömning och föreslår att det nuvarande systemet med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel behålls. Utredaren föreslår också att kravet på tillstånd för trossamfund att förrätta vigsel även ska omfatta Svenska kyrkan. Det är också regeringens uppfattning, vilken vi delar. Det nuvarande systemet innebär att trossamfundet har möjlighet att erhålla vigsel tillstånd, vilket dock inte innebär något tvång att förrätta vigslar. Detta system har fungerat väl och bör enligt vår mening behållas. Så länge staten beviljar vigsel tillstånd åt ett visst trossamfund bör därför samfundets behöriga vigselförrättare kunna utöva denna rätt utifrån samfundets definition av äktenskap. Det är också rimligt att alla trossamfund omfattas av samma regler. Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna är mot varje slags lagstiftning som skulle innebära att trossamfund åläggs ett tvång att viga enskilda par. Äktenskapets religiösa innebörd kan inte – och ska inte – vara åtkomlig för politiska beslut. I enlighet med religionsfrihetens krav måste det ankomma på trossamfundet att avgöra vilka vigslar som är förenliga med respektive samfundets trosuppfattning. Därför delar vi regeringens uppfattning att det i lag bör klargöras att trossamfundets vigselförrättare inte är skyldiga att förrätta vigsel.

Beträffande borgerliga vigslar är det endast personer som är villiga att viga såväl en kvinna och en man som två personer av samma kön som bör komma i fråga för uppdraget som borgerlig vigselförrättare. Detta är en konsekvens av dagens regelverk för borgerliga vigsel- och partnerskapsförrättare som inte bör ändras.

Fel! Okänt namn på

Ändringarna föreslås, samordnade med ändringarna enligt proposition 2008/09:80, träda i kraft den 1 maj 2009.

3 Lagtext

Förslag till lagtext.

3.1 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om äktenskapsbalken
dels att 1 kap. 1 §, 3 kap. 1, 3 och 4 §§, 4 kap. 2 §, 14 kap. 2 och 3 §§ samt 15 kap. 2 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 4 kap. 4 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Äktenskap ingås mellan en kvinna och en man. De som har ingått äktenskap med varandra är makar.

I denna balk finns bestämmelser om samlevnad i äktenskap.

De två som ingår äktenskap med varandra blir makar.

3 kap.

1 §¹

Innan äktenskap ingås skall prövas om det finns något hinder mot äktenskapet. Denna prövning skall göras av Skatteverket.

Hindersprövningen skall begäras av kvinnan och mannen gemensamt hos Skatteverket eller Försäkringskassan.

Innan ett äktenskap ingås ska det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet. Denna prövning ska göras av Skatteverket.

De som avser att ingå äktenskap ska gemensamt begära hinderprövningen hos Skatteverket.

3 §²

Kvinnan och mannen skall vid hinderprövningen skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon.

De som begär hinderprövning ska skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon. Har de inte

¹ Senaste lydelse 2004:796.

² Senaste lydelse 1994:1118.

Fel! Okänt namn på

Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § andra stycket, skall deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.

De som begär hindersprövning skall på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap skall styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § andra stycket, ska deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.

De som begär hindersprövning ska på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap ska styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

4 §³

Finner Skatteverket att det inte finns något hinder mot äktenskapet, skall verket på begäran av kvinnan och mannen utfärda intyg om detta.

Finner Skatteverket att det inte finns något hinder mot äktenskapet, ska verket utfärda intyg om detta.

4 kap.

2 §

Vid vigseln skall kvinnan och mannen samtidigt vara närvarande. De skall var för sig på fråga av vigselförättaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselförättaren skall därefter förklara att de är makar.

Har det inte gått till så som anges i första stycket eller var vigselförättaren inte behörig att förrätta vigsel, är förrättningen ogiltig som vigsel.

En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av kvinnan eller mannen eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

Vid vigseln ska de som ingår äktenskap vara närvarande samtidigt. De ska var för sig på fråga av vigselförättaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselförättaren ska därefter förklara att de är makar.

En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av en av dem som avsett att ingå äktenskap eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

4 §⁴

Innan någon förordnas till vig-

³ Senaste lydelse 2003:644.

⁴ Tidigare 4 § upphävd genom 1999:294.

Fel! Okänt namn på

selförrättare enligt 3 § första stycket 2 ska länsstyrelsen pröva att han eller hon har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget.

Förordnandet ska gälla för en viss period.

Uppfyller en vigsselförrättare inte längre kraven enligt första stycket eller missköter vigsselförrättaren sitt uppdrag, ska länsstyrelsen återkalla förordnandet att vara vigsselförrättare.

14 kap.

2 §

Talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan kvinnan och mannen.

Frågan huruvida ett äktenskap består kan i övrigt prövas i tvister där någons rätt är beroende av det.

Talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan makarna.

3 §

Äktenskapsmål tas upp av tingsrätten i den ort där kvinnan eller mannen har sitt hemvist. Har ingen av dem hemvist här i landet, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

Äktenskapsmål tas upp av tingsrätten i den ort där någon av makarna har sitt hemvist. Har ingen av dem hemvist här i landet, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

15 kap.

2 §⁵

Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets kvinnan eller mannen är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets någon av dem som begärt hindersprövningen är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt, överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Detsamma gäller beslut av präster inom Svenska kyrkan om förrättande av vigsel.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

⁵ Senaste lydelse 2003:644.

Fel! Okänt namn på

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.
 2. En präst i Svenska kyrkan som enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 i dess äldre lydelse är behörig att vara vigselförrättare behåller den behörigheten till utgången av april 2010.
 3. I fråga om ärenden om förordnande av vigselförrättare som en länsstyrelse avgjort före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Fel! Okänt namn på

3.2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1 och 9 §§ föräldrabalken⁶ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Är vid barns födelse modern gift, skall mannen i äktenskapet anses som barnets fader, om ej annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet födes inom sådan tid efter mannens död att det kan vara avlat dessförinnan.

Är vid barns födelse modern gift med en man, ska han anses som barnets far, om inte annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet föds inom sådan tid efter mannens död att det kan vara avlat dessförinnan.

9 §⁷

Har insemination utförts på modern enligt 6 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt 7 kap. samma lag med samtycke av en kvinna som var moderns registrerade partner eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, skall den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.

Har insemination utförts på modern enligt 6 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt 7 kap. samma lag med samtycke av en kvinna som var moderns maka, registrerade partner eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, ska den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.

Ett föräldraskap enligt första stycket fastställs genom bekräftelse eller dom. Det som sägs i 4 § om bekräftelse av faderskap tillämpas också i fråga om bekräftelse av ett sådant föräldraskap.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

⁶ Balken omtryckt 1995:974.

⁷ Senaste lydelse 2006:352.

Fel! Okänt namn på

3.3 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 a § brottsbalken ska upphöra att gälla vid utgången av april 2009.

Fel! Okänt namn på

3.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1, 7 och 8 §§ samt 3 kap. 1 och 2 §§ lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap⁸ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §⁹

Vill en man och en kvinna ingå äktenskap inför en svensk myndighet, skall det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Om varken mannen eller kvinnan är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, skall det dessutom prövas att var och en av dem har rätt att ingå äktenskapet enligt lagen i en efter eget val angiven stat där han respektive hon antingen är medborgare eller har hemvist. Om båda begär det och det finns särskilda skäl, får dock prövningen ske med tillämpning av enbart svensk lag även i sådant fall.

Om två personer vill ingå äktenskap med varandra inför en svensk myndighet, ska det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Om ingen av dem är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, ska det dessutom prövas att var och en av dem har rätt att ingå äktenskapet enligt lagen i en efter eget val angiven stat där han eller hon antingen är medborgare eller har hemvist. Om båda begär det och det finns särskilda skäl, får dock prövningen ske med tillämpning av enbart svensk lag även i ett sådant fall.

7 §¹⁰

Äktenskap som ingåtts utom riket enligt främmande lag anses giltigt till formen, om det är giltigt i den stat där det ingicks. Har äktenskap ingåtts inför diplomatisk eller konsulär tjänsteman eller annan, som av främmande stat förordnats att förrätta vigsel i annan främmande stat, anses äktenskapet också giltigt till formen, om det är giltigt i den stat som meddelat förordnandet.

Även i annat fall än som avses i första stycket skall äktenskap som ingåtts utom riket anses giltigt till formen, om det är giltigt i den eller de stater där mannen och kvinnan var medborgare eller hade hemvist.

Även i annat fall än som avses i första stycket ska äktenskap som ingåtts utom riket anses giltigt till formen, om det är giltigt i den eller de stater där makarna var medborgare eller hade hemvist.

⁸ Senaste lydelse av lagens rubrik 1971:797.

⁹ Senaste lydelse 2004:144.

¹⁰ Senaste lydelse 2004:144.

8 §¹¹

Äktenskap, som skulle vara ogiltigt på grund av formfel, kan godkännas av regeringen på ansökan av mannen eller kvinnan eller, om någondera avlidit, av arvinge till den avlidne. Sådant godkännande får lämnas endast om synnerliga skäl föreligga.

Äktenskap som skulle vara ogiltigt på grund av formfel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av en av dem som avsett att ingå äktenskap eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

3 kap.

1 §¹²

Äktenskapsmål äro mål om äktenskapsskillnad och mål däri tvisten är, huruvida man och kvinna äro förenade i äktenskap med varandra.

Äktenskapsmål är mål om äktenskapsskillnad och mål där det är tvist om personerna är förenade i äktenskap med varandra.

2 §¹³

Äktenskapsmål får upptagas av svensk domstol, om

1. båda makarna äro svenska medborgare,

2. käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare haft hemvist här sedan han fyllt aderton år,

3. käranden ej är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,

4. svaranden har hemvist här i riket,

5. saken rör ogiltighet av vigsel som förrättats av svensk myndighet,

6. i annat fall än som avses i 1–5 regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer finner skäl att talan prövas här i riket, under förutsättning att endera maken är svensk medborgare eller käranden ej kan få sin talan prövad i den stat där han är medborgare.

Äktenskapsmål får tas upp av svensk domstol, om

1. båda makarna är svenska medborgare,

2. käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare har haft hemvist här sedan han eller hon fyllt arton år,

3. käranden inte är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,

5. saken rör ogiltighet av vigsel som har förrättats av svensk myndighet, eller

6. det i annat fall än som avses i 1–5 finns särskilda skäl att talan prövas här i riket, under förutsättning att någon av makarna är svensk medborgare eller käranden inte kan få sin talan prövad i den stat där han eller hon är medborgare eller har hemvist.

¹¹ Senaste lydelse 1976:1120.

¹² Senaste lydelse 1973:942.

¹³ Senaste lydelse 1976:1120

Fel! Okänt namn på

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

3.5 Förslag till lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap dels att rubriken närmast före 22 § ska lyda "IV. Allmänna bestämmelser", dels att det ska införas en ny paragraf, 23 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Denna förordning gäller inte för äktenskap som ingås mellan två kvinnor eller mellan två män.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

Fel! Okänt namn på

3.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Vid tillämpningen av denna lag skall en man och en kvinna som är gifta med varandra anses bo tillsammans om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller den som bidrag betalas ut till visar annat.

Sambor skall likställas med makar.

Kommer det fram omständigheter som gör det sannolikt att två personer är sambor, skall dessa likställas med sambor, om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller som sådant bidrag betalas ut till visar att de inte är sambor.

Föreslagen lydelse

3 §¹⁴

Vid tillämpningen av denna lag ska två personer som är gifta med varandra anses bo tillsammans om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller den som bidrag betalas ut till visar annat.

Sambor ska likställas med makar.

Kommer det fram omständigheter som gör det sannolikt att två personer är sambor, ska dessa likställas med sambor, om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller som sådant bidrag betalas ut till visar att de inte är sambor.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

¹⁴ Senaste lydelse 2005:465.

3.7 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap ska, med de begränsningar som följer av denna lag, upphöra att gälla vid utgången av april 2009.

2 § Den upphävda lagen tillämpas fortfarande i fråga om ett enligt den lagen registrerat partnerskap, om inte annat följer av 3 §.

3 § Ett partnerskap som har registrerats enligt lagen om registrerat partnerskap ska gälla som ett äktenskap, om partnerna gemensamt anmäler till Skatteverket att de önskar det. Partnerskapet gäller som ett äktenskap från och med den dag en sådan anmälan kommit in till Skatteverket.

Partnerna kan välja att i stället vigas enligt 4 kap. äktenskapsbalken. Vigseln ska inte föregås av hindersprövning. Partnerskapet gäller som ett äktenskap från tidpunkten för vigseln.

4 § Hindersprövning enligt lagen om registrerat partnerskap som gjorts före den 1 maj 2009 gäller efter denna tidpunkt som hindersprövning för vigsel.

Fel! Okänt namn på

3.8 Förslag till lag om ändring i sambolagen (2003:376)

Härigenom föreskrivs att 1 § sambolagen (2003:376) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹⁵

Med sambor avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll.

När det i en lag eller annan författning talas om sambor eller personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden eller används liknande uttryck, avses därmed sambor enligt första stycket.

Denna lag gäller endast sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gift. Lagen gäller sambornas gemensamma bostad och bohag.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

Det som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

¹⁵ Senaste lydelse 2005:454.

3.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 1 § och 7 kap. 1 § lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 §

Insemination får utföras endast om kvinnan är gift eller sambo. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken eller sambon.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som sägs om make i detta kapitel sägs om make också gälljer registrerad partner.

7 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

1. befruktning av en kvinnas ägg utanför hennes kropp, och
2. införande av ett befruktat ägg i en kvinnas kropp.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som sägs om make i detta kapitel sägs om make också gälljer registrerad partner.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

Fel! Okänt namn på

4 Könsneutrala äktenskap

Regeringens förslag: Regeringen väljer att inte lägga fram något förslag om könsneutrala äktenskap.

Vårt förslag: Två personer ska kunna ingå äktenskap oavsett om de är av samma eller olika kön. I lagen ska begreppet äktenskap vara neutralt i fråga om kön.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med vårt.

Skälen för vårt förslag

Partnerskap och äktenskap

I regeringens proposition 2008/09:80 anför följande:

Riksdagens beslut att införa en möjlighet att registrera partnerskap grundades på ställningstagandet att parterna i varaktiga homosexuella förhållanden har samma behov av ekonomisk och juridisk trygghet som heterosexuella par. Genom att låta registrerade partnerskap få samma rättsverkningar som äktenskap gavs dessa par också samma trygghet. En viktig del i reformen var att det allmänna erkände att även par av samma kön har ett behov av att kunna manifesteras sin önskan att leva tillsammans i ett varaktigt förhållande. Bland annat framhölls att det finns samma känslor av kärlek, omtanke, ömhet, vänskap, lojalitet och omsorg i sådana förhållanden. Det ansågs inte vara samhällets uppgift att genom lagstiftningen eller på annat sätt ge uttryck för några värderingar när det gäller människors sätt att ordna sin samlevnad. Den rättsliga regleringen för par av samma kön och par av olika kön skulle därför vara likvärdig.

Även om den rättsliga ställningen för par av samma kön blev jämställd med den för par av olika kön, behölls en åtskillnad mellan de två instituten. Partnerskapen var en nyhet även i ett internationellt perspektiv. Värderingarna i samhället var inte sådana att det fanns stöd för att låta institutet äktenskap omfatta även par av samma kön. Inte heller ansågs det då lämpligt att ta in de ytterligare bestämmelser som behövdes i äktenskapsbalken.

Vi konstaterar att det nu är mer allmänt accepterat att par av samma kön bildar familj. Kraven på full likställdhet är betydligt starkare nu än tidigare. I likhet med vad som anförts i regeringens proposition 2008/09:80 konstaterar vi också att registrerade partners ”rättsliga ställning är i dag mer lik de gifta parens. Genom lagändringar har det öppnats möjlighet för registrerade partner att adoptera barn gemensamt och att få tillgång till assisterad befruktning. De rättsliga skillnader som finns kvar mellan äktenskap och registrerade partnerskap är små.”

Samtidigt visar erfarenheterna under den tid registrerade partnerskap har funnits att de farhågor som motståndare till den reformen gav uttryck för inte har besannats. Detta bör vägas in i bedömningen när nu motsvarande argument förs fram mot könsneutrala äktenskap.

Vi konstaterar att ett införande av könsneutrala äktenskap inte skulle leda till någon större saklig ändring av de berörda parens rättsliga ställning. Rättsverkningarna och förutsättningarna för ingående och upplösning skulle i princip bli desamma som enligt nu gällande regler. Vad det handlar om är i stället

en ändring av den yttre formen och användningen av begreppet äktenskap. Huvudfrågan som bör övervägas är vilket symbolvärde det har att göra reglerna om äktenskap könsneutrala och hur detta genom att påverka attityderna indirekt också påverkar vårt samhälle.

Likabehandling

Ett grundläggande motiv till att genomföra utredningens förslag är att lika förhållanden bör behandlas lika i lagen. De principer för likabehandling som normalt tillämpas leder till slutsatsen att äktenskap och partnerskap bör föras samman. Den fråga som berörs mest av remissinstanserna är dock vilken inverkan en sådan ändring har på attityderna i samhället.

En ofta uttryckt uppfattning är att rättsreglerna om familjebildning enbart bör lösa praktiska problem. Samhället ska inte ge uttryck för några värderingar när det gäller människors sätt att ordna sin samlevnad. Med en sådan utgångspunkt är det möjligen av underordnad betydelse vilka begrepp man använder i lagen. Finns det praktiska lösningar för de vanligaste fallen, har det viktigaste intresset tillgodosetts. Men det är också en vanlig uppfattning att det som kommer till uttryck i lag återspeglar vad som är sanktionerat av samhället i stort och är normerande för de vardagliga levnadsförhållandena. En åtskillnad mellan äktenskap och registrerade partnerskap kan då uppfattas som en signal om att det finns skäl att göra skillnad mellan sådana förhållanden. De argument som hänvisar till att begreppet äktenskap i det allmänna medvetandet har en särskild innebörd visar att just ordvalet har stor betydelse. Det finns en rad remissynpunkter som utgår från att användandet av begreppet för par av samma kön skulle ge sådana relationer ett särskilt erkännande och uppmuntran, något som de remissinstanserna inte önskar. Men även de remissinstanser som är positiva betonar den signal ändringen skulle ge.

Många remissynpunkter går ut på att äktenskapet som begrepp har ett särskilt värde och att det skulle förminska eller rentav urvattnas om utredningens förslag genomförs. De synpunkterna kan uppfattas som ett önskemål om att det i lag ska vara markerat att heterosexuella parbildningar har ett högre värde. Enligt vår mening är det svårt att ställa sig bakom ett sådant synsätt. Om det finns ett särskilt värde i begreppet äktenskap, talar det närmast för att det i lag ska omfatta även par av samma kön.

Andra remissynpunkter utgår från att äktenskap och registrerade partnerskap har lika värde och behandlas lika. Det är lättare att instämma i detta. Men det innebär inte att det skulle saknas skäl att ändra lagen. Även om det är så att begreppen har lika värde, behöver de ändras om det finns en risk att de ger ett annat intryck. Det finns, som teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet uttrycker det, goda skäl att hävda att par av samma kön har rätt att få stöd i lag för sin samlevnad på ett sätt som inte framstår som mindre värdefullt än heterosexuella pars samlevnad. En samordning demonstrerar också det lika värdet på ett klart sätt. Det kan motverka diskriminering om samhället tydligt markerar att man inte gör någon skillnad mellan homosexuella och heterosexuella i juridisk mening.

Fel! Okänt namn på

Vissa menar att äktenskap och registrerade partnerskap fortfarande bör hållas isär på grund av de faktiska, könsrelaterade skillnader som finns. Vi anser dock att dessa skillnader inte bör avgöra hur lagen ska vara utformad. Det väsentliga är om de frågor som uppstår under en samlevnad i den ena typen av förhållanden är lika de frågor som uppstår i den andra typen av förhållanden. Det är behovet av att lösa de frågorna som lagen ska tillgodose. Eftersom likheterna av detta slag ju är mycket stora, finns det skäl att låta samma regler gälla för alla par. Omvänt främjar det också en insikt om att de likheter som finns är mer betydelsefulla än de skillnader som finns.

Sammantaget är det alltså inte tillräckligt att stanna vid den rättsliga likhet som finns i dag, om målet är likabehandling. För detta krävs i stället en samordning av de två instituten och begreppen.

Det finns, som utredningen konstaterar, inte något internationellt åtagande som förpliktar eller hindrar Sverige att ge par av samma kön samma möjlighet att ingå äktenskap som par av olika kön. Vid en internationell utblick kan det också noteras att det är strävanden efter likabehandling som har drivit utvecklingen i de länder som har infört könsneutrala äktenskap. Reformerna i dessa länder får anses ha påverkat opinionen på det internationella planet i riktning mot ökad tolerans för homosexuella. Det ligger i Sveriges intresse att bidra till en sådan utveckling.

Barnperspektivet

En annan viktig del är hur frågan kan ses ur barnperspektivet. En förutsättning för lagändringarna är givetvis att de är förenliga med barnens bästa. Flera remissinstanser uttrycker oro i detta avseende. En viktig utgångspunkt för dem är barnets rätt att, så långt det går, få vetskap om och bli omvårdad av sina föräldrar.

Att genomföra utredningens förslag skulle inte innebära någon saklig ändring av reglerna för föräldraskap och skulle alltså inte påverka frågorna om vem som anses vara förälder eller vem som blir vårdnadshavare till ett barn. Som utredningen påpekar är dock de ändringar som nyligen gjorts beträffande homosexuella pars möjlighet att bli föräldrar av betydelse i sammanhanget. Genom adoption eller assisterad befruktning kan homosexuella numera på samma sätt som heterosexuella bilda en kärnfamilj med föräldrar och barn. Samhället har därmed också ställt sig bakom att barn på lika goda villkor kan växa upp och fostras i homosexuella parförhållanden. Detta ställningstagande har inte ansetts strida mot barnkonventionens föreskrift om att barnet så långt som möjligt ska få omvårdnad av sina föräldrar.

En viktig aspekt som utredningen berör är hur införandet av könsneutrala äktenskap kan påverka attityderna till familjer där de vuxna är ett par av samma kön. För ett barn är det en större trygghet att leva i en socialt accepterad familjeform. Om lagändringen kan ge samkönade förhållanden mer legitimitet, har den alltså ett värde för de barn som lever i sådana familjer. Det kan också vara viktigt för barnen själva att de ser att samhället jämställer deras föräldrar med andras. Situationen för barn som lever i familjer där föräldrarna är heterosexuella kan knappast påverkas av att begreppet äktenskap används även för par av samma kön. Innebörden av äktenskapet mellan för-

äldrarna eller stabiliteten i dessa förhållanden blir inte en annan på grund av det. Det är inte heller sannolikt att heterosexuella par skulle avstå från äktenskap om begreppet vidgas.

Äktenskapet är en samlevnadsform särskilt lämpad för barnens trygghet och uppväxt och detta gäller även för registrerade partnerskap. Intresset av barnens bästa tillgodoses enligt samma regler om de två instituten sammanförs. Om ändringen har en attitydpåverkan i samhället, är den enligt vår mening snarare till fördel för barnen än till deras nackdel.

Traditioner

Ett argument som anförs mot könsneutrala äktenskap är att det strider mot traditionen. Det finns en mycket lång vana av att begreppet äktenskap betecknar ett förhållande mellan kvinna och man. Om just den innebörden av begreppet är så grundmurad att lagändringen riskerar att inte få genomslag i det vardagliga samhällslivet, skulle det kunna vara ett skäl att avstå. Enligt vår bedömning talar dock mycket för att så inte är fallet. "Registrerad partner" är ett begrepp som inte är praktiskt eller tilltalande för gemene man. Redan i dag kan man i vardagligt tal höra begrepp som gifta eller man respektive fru om par som är registrerade partner. Att ett begrepp under lång tid har haft en viss innebörd i något avseende är i sig inte ett skäl att behålla det. Lagens regler om innebörden och förutsättningarna för ett äktenskap har ändrats väsentligt under historisk tid. Att nu göra en ändring som innebär att lagen bättre svarar mot de levnadsvanor och värderingar som i dag finns i samhället är inget brott i den traditionen.

Traditioner kan ha olika funktioner. En viktig sådan är att stärka sammanhållningen i olika grupper och i samhället. Vigseln och de traditionella inslag som är knutna till den är för många förknippade med samhörighet, inte bara mellan det par som gifter sig utan också inom familj, vänkrets och det övriga samhället. Att inte använda de med denna högtid förknippade begreppen för par av samma kön kan uppfattas som en form av utestängande. Vill vi att traditionerna ska vara inkluderande, finns det alltså skäl att vidga äktenskapsbegreppet.

Religion

En allvarlig invändning mot förslaget är att det kommer i konflikt med trosuppfattningar hos stora grupper i samhället. En rad trossamfund gör liten eller ingen skillnad mellan äktenskapet enligt lag och det begrepp som används i ett teologiskt perspektiv. Inom den kristna tron finns t.ex. en betydelsefull koppling till skapelseberättelsen, där vikt läggs vid mannens och kvinnans förening som en förutsättning för släktets fortbestånd. Äktenskapet ses som en struktur i skapelsen som upprätthåller livet. Denna uppfattning kan vara svår att förena med tanken på könsneutrala äktenskap. Vissa av samfundet är visserligen öppna för en ändring, men det stora flertalet menar att en ändring med nödvändighet leder till en skillnad mellan det religiösa äktenskapsbegreppet och äktenskapsbalken, något som man menar är till men för samhället i stort. Mot detta kan anföras att det redan i dag finns betydelsefulla skillnader mellan vad som i juridisk mening avses med äktenskap och vad olika tros-

Fel! Okänt namn på

samfund betraktar som äktenskap, t.ex. i synen på äktenskapsskillnad och omgifte.

Motiven för den äktenskapsrättsliga regleringen är fristående från religiösa värderingar. Trots detta finns det enligt vår uppfattning anledning att så långt möjligt inrätta reglerna så att de inte kommer i konflikt med trossamfundens värderingar. Exempelvis har vigselförrättarna inom trossamfundet en viktig roll som företrädare för det allmänna i vigselverksamheten. Det är av stor betydelse att detta uppdrag och uppdraget i övrigt inom samfundet kan förenas. Trosuppfattningarna kan dock inte vara avgörande för lagens utformning. Sedan lång tid finns, som anförts ovan, t.ex. betydande skillnader i fråga om de äktenskapshinder som finns i äktenskapsbalken och de som tillämpas inom en del samfund. Detta innebär inget hinder för trosutövandet och är inte till men för samhället i övrigt.

Samlevnadsbalk

Ett tänkbart alternativ till att vidga lagens äktenskapsbegrepp är att ersätta det med ett nytt, könsneutralt begrepp. Flera remissinstanser föreslår att äktenskapsbalken döps om till samlevnadsbalken. Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna anser dock att det riskerar att uppfattas som en tom gest att flytta bestämmelserna om registrerat partnerskap till balken och ändra rubriken. Resultatet skulle då fortfarande vara en tydlig åtskillnad i lag mellan äktenskap och partnerskap.

En ändring av namnet på balken vore meningsfull endast om instituten sammanfördes och ordet äktenskap ersattes av ett nytt ord i alla de lagregler där det förekommer. Frågan är om det finns något egentligt stöd för den lösningen. En så omfattande ändring möter betydande praktiska hinder. Det är också tveksamt om det vore försvarbart att göra ett så radikalt ingrepp av direkt betydelse för flera miljoner människors privata förhållanden. Det kan därför inte räknas som ett realistiskt alternativ. I utredningen framhålls att äktenskapet i Sverige under tidig medeltid var en privat angelägenhet som ägde rum utan inblandning av det allmänna eller kyrkan. Regleringar av äktenskapets ingående fördes tidigt in i landslagarna. Dagens kyrkliga vigsel blev social norm först efter reformationen på 1500-talet. Det var först i och med 1734 års lag och dess giftermålsbalk som en kyrklig vigsel blev obligatorisk för äktenskapets ingående med full rättsverkan.

Könsneutraliteten

Vår slutsats är att det bästa sättet att främja likabehandling är att nu ge par av samma kön möjlighet att ingå äktenskap och göra reglerna om äktenskap könsneutrala. I äktenskapsbalken behövs endast mindre ändringar för att ge uttryck åt detta. T.ex. är begreppet make i balken redan neutralt i förhållande till makens kön. Den huvudsakliga ändring som behövs är att den bestämmelse i balkens inledning som anger att äktenskap får ingås endast mellan personer av olika kön tas bort (jfr motiven till att bestämmelsen infördes, prop. 1986/87:1 s. 112). Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna anser att det inte är behövligt eller lämpligt att särskilt markera i lagen att makarna kan vara en kvinna och en man, två kvinnor eller två män. Att avstå

från det stämmer bättre med ställningstagandet att könstillhörigheten ska sakna betydelse för möjligheten att ingå äktenskap.

5 Vigsselfrågor

5.1 Formerna för ingående av äktenskap

Regeringens förslag: Regeringen väljer att inte lägga fram något förslag vad avser nuvarande system med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel.

Vår bedömning: Nuvarande system med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel bör behållas.

Utredningens bedömning överensstämmer med vår.

Skälen för vår bedömning

Äktenskapet konstitueras i dag genom själva vigslerceremonin. Detta gäller oavsett om ceremonin genomförs hos ett trossamfund eller i borgerlig ordning. Utredningen har övervägt om vigslerceremonin bör ersättas med ett registrerings- eller anmälningsförfarande men har inte föreslagit någon ändring. Även Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna anser att det saknas skäl att ändra nuvarande ordning. Människor i allmänhet fäster stor vikt vid de förhållanden under vilka äktenskapet ingås, och vigslerceremonin är väl förankrad hos allmänheten. Även i fortsättningen bör alltså äktenskap ingås genom vigsel.

I regeringens proposition anförs att nuvarande

ordning med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel har funnits i Sverige sedan början av 1900-talet (...). Båda vigsselformerna är vanligt förekommande, även om antalet äktenskap som ingås genom vigsel inom trossamfund är högre än antalet som ingås i borgerlig ordning.

TVå argument som förs fram för att trossamfunden inte bör ha kvar sin vigslerätt är att Svenska kyrkan numera har skilts från staten och att staten bör vara neutral i religiösa frågor. Det hävdas också att för det fall ett system med endast borgerlig vigsel införs skulle det på ett klarare sätt komma till uttryck att äktenskapet utgör ett rent civilrättsligt förhållande. Det finns flera europeiska länder vars lagstiftning endast tillåter att äktenskap ingås genom borgerlig vigsel.

Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna konstaterar emellertid i likhet med regeringen att det finns flera skäl som talar mot en ordning med enbart borgerlig vigsel. För det första finns det ju inte några egentliga nackdelar med nuvarande system. För det andra skulle den nordiska rättslikheten brytas, eftersom Sverige i så fall skulle skilja sig från övriga nordiska länder där det finns valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel.

Fel! Okänt namn på

Det viktigaste skälet är dock att det nuvarande systemet med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel, som har funnits under mycket lång tid, har en stark folklig förankring. Det framgår inte minst av att flertalet par väljer att ingå äktenskap genom vigsel i kyrkan. Även en undersökning som utredningen låtit genomföra visar att en majoritet vill behålla det nuvarande systemet.

Det kan också framhållas att frågan huruvida giftermål inför borgerlig myndighet borde göras obligatorisk har varit föremål för diskussion sedan lång tid, avhandlats i ett flertal utredningar och varje gång avfärdats. Redan i förarbetena till 1908 års lag om äktenskapets ingående som för första gången tillät den borgerliga ordningen för äktenskaps ingående, för svenska medborgare, togs frågan upp.

Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna delar den bedömning som utredningen gör att skälen emot har sådan tyngd att man bör avstå från att införa en ordning med enbart borgerlig vigsel. Möjligheten att välja mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel bör alltså behållas.

5.2 Vigsel inom trossamfund

Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna instämmer i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan. Vi delar också regeringens bedömning att den nu gällande ordningen att trossamfundens vigselförrättare inte är skyldiga att förrätta vigsel bör klargöras i lag. Våra förslag i denna motion innebär ingen förändring i förhållande till regeringens proposition i detta avseende.

5.3 Borgerlig vigsel

Vi delar regeringens bedömning såsom den uttrycks i avsnitt 6.3 i proposition 2008/09:80. Med ett genomförande av våra förslag ska dock texterna i dessa avsnitt enbart omfatta vigsel men inte registrering av partnerskap då vi föreslår ett upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

5.4 Ogiltiga vigslar

Vi delar regeringens bedömning såsom den uttrycks i avsnitt 6.4 i proposition 2008/09:80. Med ett genomförande av våra förslag ska dock texterna i dessa avsnitt enbart omfatta vigsel men inte registrering av partnerskap då vi föreslår ett upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

6 Situationer med internationell anknytning

Vårt förslag: Det ska finnas en möjlighet för svenska domstolar att i undantagsfall pröva en ansökan om skilsmässa även om anknytningen till Sverige är svag.

Det ska klargöras i lag att bestämmelserna i 1931 års nordiska äktenskapskonvention inte tillämpas i fråga om makar av samma kön.

Vår bedömning: Det bör inte införas något krav på viss anknytning till Sverige för att få ingå äktenskap inför en svensk vigselförrättare.

De svenska internationella privat- och processrättsliga bestämmelser som inte grundar sig på någon internationell överenskommelse kan tillämpas oavsett om makarna är av samma kön eller inte.

Ett äktenskap mellan makar av samma kön kommer att få rättsverkningar i vissa länder men inte i andra.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer delvis med vårt förslag och vår bedömning. Utredningen föreslår en särskild bestämmelse om hur svensk lag ska tillämpas i fråga om en i annat land författningsreglerad samlevnadsform som i huvudsak har samma rättsverkningar som ett äktenskap.

Skälen för vårt förslag och vår bedömning

Anknytningskrav

Som utredningen konstaterar bör det inte införas några särskilda krav på att de som vill viga av en svensk vigselförrättare ska ha viss anknytning till Sverige. Motivet till de anknytningsvillkor som gäller enligt lagen om registrerat partnerskap var att man bör undvika att medverka till en registrering om den inte får någon rättslig verkan i ett land som paret har stark anknytning till. Det finns inte behov av liknande krav för dem som vill ingå äktenskap.

Vid hindersprövningen tillämpas alltid svensk lag. Om ingen av parterna har anknytning till Sverige genom medborgarskap eller hemvist här, gäller dock att rätten att ingå äktenskap dessutom ska prövas enligt lagen i medborgarskapsstaten eller hemviststaten (1 kap. 1 § lagen [1904:26 s. 1] om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap). Dessa regler bör inte ändras i sak. Det innebär t.ex. att två utländska medborgare som är av samma kön och har hemvist i det land där de är medborgare inte kan gifta sig i Sverige så länge det finns hinder för par av samma kön att gifta sig enligt det landets lag. För de flesta fall där anknytningen till Sverige är liten eller ingen innebär reglerna om tillämplig lag vid hindersprövningen att svenska vigselförrättare inte medverkar till uppkomsten av rättsförhållanden som redan från början är haltande.

Till de mindre vanliga fallen kan räknas det att en svensk medborgare och en utländsk medborgare har hemvist i ett land där äktenskap mellan personer av samma kön inte erkänns, men gifter sig i Sverige. Då sker hindersprövningen med tillämpning av enbart svensk lag. Frågan i dessa fall ställer sig dock i princip inte annorlunda än då ett svenskt par av samma kön gifter sig

Fel! Okänt namn på

här inför en flyttning till ett land som inte erkänner äktenskap mellan personer av samma kön. Det får antas att dessa personer är väl medvetna om de nackdelar som kan finnas och hur de kan motverkas, t.ex. genom avtal och testamente. Hänsynen till dem gör inte att de bör hindras att ingå äktenskap i Sverige. Det vore också, bl.a. med tanke på att äktenskap mellan personer av samma kön efter hand kan väntas erkännas i allt fler länder, en överdriven hänsyn till andra rättsordningar att i sådana fall hindra äktenskap när det finns en reell anknytning till Sverige.

Svenska äktenskap i utlandet

Vilka rättsverkningar som ett inför svensk vigselförrättare ingånget äktenskap mellan personer av samma kön kommer att få i ett annat land är beroende av de rättsregler som gäller där. Det går inte med säkerhet att förutse i vilken utsträckning äktenskapet erkänns. Det får antas att de länder som genomfört en motsvarande lagändring kommer att respektera ett äktenskap ingånget i Sverige. Länder med en lag som motsvarar svensk lag om registrerat partnerskap kan komma att tillämpa de lagreglerna i de frågor som uppstår. Andra länder kan ta avstånd från äktenskap mellan personer av samma kön i större eller mindre utsträckning. Den mest extrema varianten kan vara att man i vissa länder helt tar avstånd från sådana äktenskap och behandlar makarna som ogifta. En annan variant kan vara att man beaktar äktenskapet som ett hinder för ett nytt giftermål men vägrar att medverka till att rättsverkningarna av äktenskapet kan realiseras eller att ställa landets domstolar till förfogande för upplösning av äktenskapet.

Det kommer under överskådlig tid att tillhöra undantagen att Sverige har överenskommelser med andra länder om vad som ska gälla i frågor som rör sådana förhållanden. Även i fortsättningen kommer det att vara en uppgift för Sverige att i internationella förhandlingar verka för en reglering på internationell nivå som möter de behov av rättssäkerhet som finns för par av samma kön och som jämställer dem med par av olika kön.

Inom det EG-rättsliga regelverket är situationen ännu inte sådan att man kan räkna med att de regler som gäller makar kan tillämpas i fråga om par av samma kön, om det inte framgår uttryckligen. En kompromisslösning som förekommer är att det lämnas åt respektive medlemsstat att avgöra frågan. Inte heller i sådana fall kan man utgå från att en gemenskapsrättslig regel som rör makar alltid kan tillämpas när det gäller ett svenskt par av samma kön. Det kan t.ex. vara en förutsättning att de berörda medlemsstaterna tillämpar regeln ömsesidigt. Det räcker då inte att svenska myndigheter tillämpar regeln i fråga om ett par av samma kön, om den andra berörda medlemsstaten inte gör det.

Utländska äktenskap i Sverige

Grundläggande särskilda regler om erkännande av äktenskap finns i Bryssel II-förordningen och i 1931 års förordning om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap. Som framgår av vad som nyss sagts om det EG-rättsliga regelverket finns det för närvarande inte anledning att utgå från att Bryssel II-förordningen kan tillämpas när det gäller äktenskap mellan personer av samma kön. 1931 års förordning genomför en nordisk överenskommelse, som inte innefattar sådana äktenskap och kan därför inte tillämpas på dem. Som utredningen föreslår bör detta – för att undvika rättsosäkerhet – komma till uttryck i förordningen. En annan sak är att de nordiska länderna i framtiden kan nå en överenskommelse om att utsträcka tillämpningsområdet. Den nordiska rättsolikhet som uppstår i och med att Norge och Sverige inför könsneutrala äktenskap leder dock till att en sådan överenskommelse kan dröja.

Utanför det svenska internationellt privat- och processrättsliga regelverk som grundar sig på internationella överenskommelser finns bestämmelser i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Efter de föreslagna ändringarna i äktenskapsbalken och med mindre lagtekniska ändringar i 1904 års lag bör dessa bestämmelser utan tillämpningsproblem kunna användas även i fråga om utländska äktenskap mellan personer av samma kön.

Bestämmelserna i 1904 års lag bör även efter att lagen om registrerat partnerskap har upphävts kunna vara till vägledning för rättstillämpningen i fråga om andra rättsordningars institut som liknar äktenskap enligt svensk lag och som omfattar par av samma kön. Vår bedömning är att detta är möjligt även utan en sådan särskild bestämmelse som föreslås av utredningen. Under vilka omständigheter en viss rättslig status som har tillkommit i en annan rättsordning ska erkännas här i landet och vilka rättsverkningar den har är en fråga som – liksom i andra internationellt privaträttsliga sammanhang – lämpar sig bäst att överlämnas till rättstillämpningen.

Svenska domstolars behörighet

Allmänna bestämmelser om svensk domsrätt i äktenskapsmål finns i den nyss nämnda 1904 års lag. De används i den mån annat inte följer av de särskilda bestämmelserna i 1931 års förordning om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap eller de särskilda bestämmelserna i Bryssel II-förordningen. Som utredningen framhåller innebär reglerna att det kan uppstå situationer då ett par av samma kön som har gift sig i Sverige och sedan flyttar utomlands inte kan få sin talan om äktenskapskillnad prövad här. Genom att införa en möjlighet att i undantagsfall pröva en ansökan om skilsmässa även om anknytningen till Sverige är svag undviks sådana situationer. Prövningen av frågan bör som utredningen föreslår läggas på den domstol som i övrigt tar ställning till frågan om domsrätt. Regeringen bör alltså inte längre handlägga ärenden av detta slag.

Fel! Okänt namn

7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Vårt förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 maj 2009 och lagen om registrerat partnerskap ska upphöra att gälla samma dag. Ett partnerskap som registrerats här i landet och inte har upplösts ska gälla som ett äktenskap om parterna anmäler att de vill det. Om anmälan inte görs, fortsätter det att gälla som registrerat partnerskap. Parterna kan välja att i stället för anmälan omvandla partnerskapet till äktenskap vid en vigselförrättning.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med vårt. Utredningen föreslår att alla registrerade partnerskap automatiskt ska omvandlas till äktenskap vid ikraftträdandet.

Skälen för vårt förslag

De föreslagna lagändringarna bör kunna träda i kraft den 1 maj 2009. I och med att reglerna om äktenskap görs könsneutrala bör i stället för regeringens förslag i proposition 2008/09:80 om ändring i partnerskapslagen densamma enligt vårt förslag samtidigt upphävas. Av respekt för de par som valt att registrera partnerskap, men av principiella skäl inte vill vara gifta, bör det dock enligt vår mening vara möjligt att låta ett vid tidpunkten för upphävandet av lagen redan registrerat partnerskap bestå. Någon sådan automatisk omvandling som utredningen föreslår bör därför inte komma i fråga. För att undvika oönskade resultat bör det inte krävas någon åtgärd från de berörda personerna för att partnerskapet ska bestå.

Av registrerade partner som i stället vill vara gifta kan det inte rimligen krävas att de först upplöser det registrerade partnerskapet. De par som inte vill göra så bör i stället få möjlighet att på ett enkelt sätt omvandla partnerskapet till ett äktenskap. För ett säkert förfarande får det anses tillräckligt att en enkel skriftlig anmälan, undertecknad av båda parterna, ges in till Skatteverket. Från den tidpunkt anmälan tas emot av Skatteverket anses partnerskapet sedan vara ett äktenskap. Skatteverkets anteckning om civilståndet i folkbokföringsregistret är inte avgörande för det privaträttsliga förhållandet, men anteckningen blir ett starkt bevis för att anmälan kommit in till Skatteverket och att partnerskapet därmed ska gälla som äktenskap.

Skatteverket har ingen erinran mot den i motionen föreslagna övergångsproceduren för registrerade partnerskap. (Justitiedepartementet har efter remisstiden inhämtat synpunkter under hand från Skatteverket på utkast till övergångsproceduren för registrerade partnerskap som i sak motsvarar det förslag som finns i motionen.)

Som alternativ till anmälan bör det vara möjligt att, utan föregående upplösning av det registrerade partnerskapet och utan hindersprövning, låta viga sig enligt äktenskapsbalken. En sådan lösning tillgodoser önskemål om att kunna ge övergången till äktenskap den högtidliga inramning vigseln erbjuder utan att ställa krav på upplösning av partnerskapet.

Den föreslagna övergångslösningen innebär att det under en lång tid kan finnas registrerade partnerskap kvar. Begreppet registrerat partnerskap bör därför tills vidare inte utmönstras ur författningarna på det sätt utredningen

Fel! Okänt namn på

föreslår. Vissa följdändringar av hänvisningar till lagen om registrerat partnerskap krävs. Eftersom inga nya partnerskap kan registreras efter ikraftträdandet, finns det anledning att upphäva brottsbalkens särskilda straffbestämelse om olovligt partnerskap.

Praktiska skäl talar för att det bör ges möjlighet att använda ett bevis om hindersprövning för registrering av partnerskap som hindersbevis för vigsel efter ikraftträdandet.

Fel! Okänt namn på

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken

1 kap. Äktenskap

1 §

I denna balk finns bestämmelser om samlevnad i äktenskap.
De två som ingår i äktenskap med varandra blir makar.

(Jfr 1 kap. 1 § i betänkandet.)

I denna och övriga paragrafer i det första kapitlet finns inledande bestämmelser som tillsammans anger innebörden av begreppen äktenskap och makar.

I *första stycket* finns en allmän inledning om att balken innehåller bestämmelser om samlevnad i äktenskap. Förutsättningen att äktenskap endast kan ingås mellan personer av olika kön tas bort.

Förklaringen att de som har ingått äktenskap är makar behålls, men ändras språkligt och bildar ett nytt *andra stycke*. Lydelsen ändras också så att den återspeglar den grundläggande förutsättningen att äktenskapet är monogamt.

Ändringen av paragrafen innebär att två personer av samma kön kan ingå äktenskap på samma villkor som par av olika kön. Bestämmelserna i äktenskapsbalken tillämpas därmed i fråga om alla par som ingår i äktenskap, oavsett makarnas kön. Motsvarande gäller vid tillämpningen av andra svenska författningar som knyter an till begreppen äktenskap och makar.

Undantagsvis kan det finnas hinder för en sådan tillämpning. Beträffande EG-rättslig reglering som är direkt gällande här i landet blir det beroende av den gemenskapsrättsliga tolkningen om den kan tillämpas i fråga om två personer av samma kön. Det kan också finnas hinder för en sådan tillämpning av en bestämmelse som genomför en mellanstatlig överenskommelse, eller en bestämmelse i en mellanstatlig överenskommelse som gäller som lag i Sverige, om överenskommelsen inte omfattar äktenskap där makarna har samma kön.

3 kap. Prövning av äktenskapshinder

1 §

Innan ett äktenskap ingås ska det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet. Denna prövning ska göras av Skatteverket.

De som avser att ingå äktenskap ska gemensamt begära hindersprövningen hos Skatteverket.

(Jfr 3 kap. 1 § i betänkandet.)

I paragrafen finns bestämmelser om hindersprövning.

Ändringarna i *första stycket* är språkliga.

Bestämmelsen i *andra stycket* ändras så att den blir könsneutral. Föreskriften som innebär att begäran kan lämnas in till Försäkringskassan tas bort, eftersom den numera saknar praktiskt värde. Övriga ändringar är endast redaktionella.

3 §

De som begär hindersprövning ska skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon. Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § andra stycket, ska deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.

De som begär hindersprövning ska på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap ska styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om detta inte framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

(Jfr 3 kap. 3 § i betänkandet.)

I paragrafen finns bestämmelser om att de som avser att ingå äktenskap ska lämna vissa uppgifter för hindersprövningen.

Första stycket ändras så att det får en könsneutral lydelse.

I *andra stycket* görs endast språkliga ändringar. I stycket behålls hänvisningarna till tidigare partnerskap, trots att lagen om registrerat partnerskap upphävs. De som begär hindersprövning ska alltså fortfarande på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har låtit registrera partnerskap enligt partnerskapslagen. Detta gäller även om partnerskapet senare har omvandlats till ett äktenskap i enlighet med övergångsbestämmelserna. Den som tidigare har låtit registrera partnerskap ska också styrka att partnerskapet har blivit upplöst, om detta inte framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet. Om partnerskapet omvandlats till ett äktenskap, får det i stället visas att äktenskapet har upplösts.

4 §

Finner Skatteverket att det inte finns något hinder mot äktenskapet, ska verket utfärda intyg om detta.

(Jfr 3 kap. 4 § i betänkandet.)

Enligt paragrafen ska Skatteverket utfärda ett intyg om hindersprövning om hindersprövningen inte visar några hinder mot äktenskapet. Bestämmelsen ändras så att den blir könsneutral. Föreskriften att intyget ska utfärdas på begäran av dem som avser att ingå äktenskap tas bort. Det får anses ligga i en begäran om hindersprövning att de som begär den också begär ett hindersintyg.

4 kap. Vigsel

2 §

Vid vigseln ska de som ingår äktenskap vara närvarande samtidigt. De ska var för sig på fråga av vigsellärdaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigsellärdaren ska därefter förklara att de är makar.

Har det inte gått till så som anges i första stycket eller var vigsellärdaren inte behörig att förrätta vigsel, är förrättningen ogiltig som vigsel.

En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av en av dem som avsett att ingå äktenskap eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

(Jfr 4 kap. 2 § i betänkandet.)

Fel! Okänt namn på

I paragrafen finns bestämmelser om vilka moment som krävs för att en vigsel ska anses giltig. Paragrafen reglerar även godkännande av ogiltiga vigslar.

Första och tredje styckena ändras så att de får en könsneutral lydelse. Övriga ändringar i *första stycket* är språkliga eller redaktionella.

Andra stycket är oförändrat.

4 §

Innan någon förordnas till vigselförrättare enligt 3 § första stycket 2 ska länsstyrelsen pröva att han eller hon har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget.

Förordnandet ska gälla för en viss period.

Uppfyller en vigselförrättare inte längre kraven enligt första stycket eller missköter vigselförrättaren sitt uppdrag, ska länsstyrelsen återkalla förordnandet att vara vigselförrättare.

(Paragrafen saknar motsvarighet i betänkandet.)

Paragrafen, som är ny, innehåller regler som gäller för förordnande av borgerliga vigselförrättare och återkallelse av sådana förordnanden. I *första stycket* framgår att den som utses till vigselförrättare ska ha de kunskaper som behövs för uppdraget, dvs. sådana kunskaper att äktenskapsbalkens regler om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att följas. Han eller hon ska även i övrigt ha de kvalifikationer som behövs. Det innebär att en vigselförrättare ska ha ett gott omdöme och åtnjuta allmänt förtroende samt ha den erfarenhet som krävs för att kunna fullgöra uppdraget på bästa sätt. Vederbörande ska också vara väl medveten om vigselns betydelse och det ansvar som är förenat med uppdraget. Endast den som är villig att viga såväl personer med olika kön som personer med samma kön kan därför komma i fråga som borgerlig vigselförrättare.

Det är länsstyrelsen som ska pröva om den föreslagne har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget. I många fall där en person föreslås av en kommun kan det redan av det underlag som ges in till länsstyrelsen framgå att han eller hon uppfyller kraven för uppdraget. I den mån ansökan från en kommun inte ger klart besked om den föreslagnes kvalifikationer kan kompletterande upplysningar inhämtas från kommunen. I andra fall får länsstyrelsen på annat sätt förvissa sig om att vederbörande uppfyller kraven för förordnande.

I *andra stycket* anges att ett förordnande av länsstyrelsen att vara vigselförrättare ska gälla för en viss period. Ett förordnande ska alltså alltid tidsbegränsas. Sedan perioden löpt ut finns det inget hinder mot att en vigselförrättare förordnas på nytt, naturligtvis under förutsättning att han eller hon fortfarande uppfyller kraven för förordnande. Ett förordnande bör gälla några år, och när förtroendevalda i kommunerna utses till vigselförrättare är det naturligt att förordnandet gäller för en mandatperiod.

I länsstyrelsens tillsynsansvar ligger att länsstyrelsen ska kontrollera att en vigselförrättare inte fortsätter att förrätta vigslar efter det att behörigheten upphört. Detta kan ske t.ex. genom att länsstyrelsen påminner en vigselförrättare om att förordnandet snart löper ut.

Som framgår av lagtexten går det inte att förordna vigselförrättare för ett enstaka tillfälle.

Fel! Okänt namn på

I *tredje stycket* införs en uttrycklig bestämmelse att ett förordnande att vara vigselförrättare ska återkallas av länsstyrelsen när vigselförrättaren inte längre uppfyller kraven för förordnande. Återkallelse ska även ske när vigselförrättaren missköter sin uppgift, t.ex. genom att inte följa de bestämmelser som gäller för vigsel. Ett beslut om återkallelse kan överklagas.

14 kap. Äktenskapsmål och mål om underhåll

2 §

Talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan makarna.

Frågan huruvida ett äktenskap består kan i övrigt prövas i tvister där någons rätt är beroende av det.

(Jfr 14 kap. 2 § i betänkandet.)

I paragrafen finns bl.a. en bestämmelse om vem som kan föra en fastställelsetalan i fråga om ett äktenskap består eller inte består.

Första stycket ändras så att det får en könsneutral lydelse. Talan kan föras endast av de två personer vars äktenskap talan rör.

Andra stycket är oförändrat.

3 §

Äktenskapsmål tas upp av tingsrätten i den ort där någon av makarna har sitt hemvist. Har ingen av dem hemvist här i landet, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

(Jfr 14 kap. 3 § i betänkandet.)

I paragrafen finns bestämmelser om behörig domstol i äktenskapsmål.

Första meningen ändras så att den får en könsneutral lydelse.

15 kap. Ärenden om äktenskaps ingående

2 §

Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets någon av dem som begärt hindersprövningen är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt, överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

(Jfr 15 kap. 2 § i betänkandet.)

Paragrafen reglerar förfarandet vid överklagande av beslut i fråga om hindersprövning.

Första stycket ges en könsneutral lydelse.

Den nuvarande bestämmelsen i *andra stycket* om överklagande av beslut angående förrättande av vigsel som fattats av präst inom Svenska kyrkan upphävs. I likhet med vad som gäller för andra trossamfund är ett sådant beslut inte överklagbart. Det nuvarande *tredje stycket* om prövningstillstånd kommer därför att utgöra paragrafens andra stycke.

Fel! Okänt namn på

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.
2. En präst i Svenska kyrkan som enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 i dess äldre lydelse är behörig att vara vigselförrättare behåller den behörigheten till utgången av april 2010.
3. I fråga om ärenden om förordnande av vigselförrättare som en länsstyrelse avgjort före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Enligt *punkt 1* träder ändringarna i äktenskapsbalken i kraft den 1 maj 2009.

Enligt *punkt 2* upphör den vigselbehörighet för präst i Svenska kyrkan som följer direkt på grund av lag att gälla ett år efter det att lagändringarna träder i kraft. För vigselbehörighet därefter krävs, liksom för befattningshavare inom andra trossamfund, ett särskilt förordnande från Kammarkollegiet. För nytillkomna vigselförrättare krävs förordnande av Kammarkollegiet. Ett sådant förordnande förutsätter att Svenska kyrkan på central nivå först har beviljats vigsel tillstånd.

Av *punkt 3* framgår att äldre bestämmelser ska gälla beträffande beslut i ärenden om förordnande av vigselförrättare som länsstyrelsen meddelat före ikraftträdandet. Det innebär att det även efter ikraftträdandet går att överklaga sådana beslut till regeringen. Vid prövningen av beslut som meddelats före ikraftträdandet ska regeringen tillämpa de bestämmelser som gällde när länsstyrelsen meddelade beslutet.

Ett förordnande att vara vigselförrättare som meddelats före ikraftträdandet gäller på det sätt som angetts i förordnandet. Under en överskådlig tid kommer det alltså att finnas förordnanden som gäller tills vidare. Den nya bestämmelsen i 4 kap. 4 § tredje stycket om återkallelse av ett vigselförordnande gäller däremot även äldre förordnanden.

8.2 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

1 kap. Om faderskapet och moderskapet till barn

1 §

Är vid barns födelse modern gift med en man, ska han anses som barnets far, om inte annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet föds inom sådan tid efter mannens död att det kan vara avlat dessförinnan.

(Jfr 1 kap. 1 § i betänkandet.)

Paragrafen innehåller den s.k. faderskapspresumtionen.

Genom den nya lydelsen klargörs att faderskapspresumtionen gäller om modern var gift med en man vid barnets födelse. Ändringen är en konsekvens av att äktenskap ska kunna ingås av två personer av samma kön. Den innebär inte någon ändring i sak av hur föräldraskapet till ett barn bestäms. Paragrafen gäller alltså inte när ett barn föds under ett äktenskap mellan två kvinnor.

9 §

Har insemination utförts på modern enligt 6 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt 7 kap. samma lag med samtycke av en kvinna som var moderns maka, registrerade partner eller sambo och är det med hänsyn till samt-

Fel! Okänt namn på

liga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, ska den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.

Ett föräldraskap enligt första stycket fastställs genom bekräftelse eller dom. Det som sägs i 4 § om bekräftelse av faderskap tillämpas också i fråga om bekräftelse av ett sådant föräldraskap.

(Jfr 1 kap. 9 § i betänkandet.)

I paragrafen regleras frågan om föräldraskapet till barn som kommer till genom assisterad befruktning i vissa fall då modern lever i en parrelation med en annan kvinna.

Som bestämmelsen är utformad före ändringen omfattar den de fallen att den andra kvinnan i relationen är moderns registrerade partner eller moderns sambo. Efter ändringen omfattar den även det fallet att den andra kvinnan är moderns maka. Med hänsyn till att en del registrerade partnerskap kommer att finnas kvar under en övergångsperiod görs ingen ytterligare ändring i bestämmelsen.

8.3 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

I 7 kap. 1 a § brottsbalken finns en bestämmelse om straff för den som låter registrera partnerskap trots att han eller hon redan är gift eller registrerad partner. Bestämmelsen svarar mot det hinder för registrering som gäller enligt 1 kap. 3 § tredje stycket lagen om registrerat partnerskap. Enligt förslaget utgår bestämmelsen och därmed möjligheten att bestraffa en sådan gärning samtidigt som möjligheten att registrera partnerskap tas bort. Ett äktenskap eller partnerskap kan fortfarande upplösas med tillämpning av 5 kap. 5 § äktenskapsbalken i situationer av detta slag.

8.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

1 kap. Om äktenskaps ingående

1 §

Om två personer vill ingå äktenskap med varandra inför en svensk myndighet, ska det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Om ingen av dem är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, ska det dessutom prövas att var och en av dem har rätt att ingå äktenskapet enligt lagen i en efter eget val angiven stat där han eller hon antingen är medborgare eller har hemvist. Om båda begär det och det finns särskilda skäl, får dock prövningen ske med tillämpning av enbart svensk lag även i ett sådant fall.

(Jfr 1 kap. 1 § i betänkandet.)

I paragrafen finns bestämmelser om tillämplig lag vid hindersprövning för vigsel inför svensk myndighet.

Fel! Okänt namn på

Bestämmelserna ändras så att de får en könsneutral lydelse. I fråga om par av samma kön gäller inte som enligt lagen om registrerat partnerskap att hindersprövningen alltid sker med tillämpning av enbart svensk lag. Eftersom det inte finns några särskilda anknytningskrav, blir hindersprövning också aktuell för personer med svag anknytning till Sverige. Av *andra stycket* i paragrafen följer att rätten att ingå äktenskap ska bedömas enligt både svensk lag och annat lands lag när ingen av de två som vill vigas inför svensk myndighet har nära anknytning till Sverige.

Om det andra landets lag inte medger äktenskap mellan personer av samma kön, är det ett hinder för äktenskap. Enligt *andra stycket* är det dock möjligt att göra undantag om det i en sådan situation finns särskilda skäl att inte beakta utländsk rätt. Undantag ska göras endast i de fall det med beaktande av samtliga omständigheter framstår som särskilt motiverat (se prop. 2003/04:48 angående de överväganden som bör göras). Det kan förutsättas att det endast är i mycket sällsynta fall undantagsregeln kan tillämpas i fråga om par av samma kön.

7 §

Äktenskap som ingåtts utom riket enligt främmande lag anses giltigt till formen, om det är giltigt i den stat där det ingicks. Har äktenskap ingåtts inför diplomatisk eller konsulär tjänsteman eller annan, som av främmande stat förordnats att förrätta vigsel i annan främmande stat, anses äktenskapet också giltigt till formen, om det är giltigt i den stat som meddelat förordnandet.

Även i annat fall än som avses i första stycket ska äktenskap som ingåtts utom riket anses giltigt till formen, om det är giltigt i den eller de stater där makarna var medborgare eller hade hemvist.

(Jfr 1 kap. 7 § i betänkandet.)

Paragrafen innehåller bestämmelser om ett i utlandet ingånget äktenskaps giltighet till formen.

Första stycket är oförändrat.

Andra stycket ändras till en könsneutral lydelse.

8 §

Äktenskap som skulle vara ogiltigt på grund av formfel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av en av dem som avsett att ingå äktenskap eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

(Jfr 1 kap. 8 § i betänkandet.)

I paragrafen finns regler om godkännande av ett i utlandet ingånget äktenskap som på grund av formfel annars inte är giltigt.

I paragrafen görs ändringar så att den blir könsneutral. Det görs även vissa språkliga och redaktionella ändringar.

3 kap. Om äktenskapsmål m.m.

1 §

Äktenskapsmål är mål om äktenskapsskillnad och mål där det är tvist om personerna är förenade i äktenskap med varandra.

(Jfr 3 kap. 1 § i betänkandet.)

I paragrafen anges vilka mål som enligt 1904 års lag är äktenskapsmål.

I paragrafen görs ändringar så att den blir könsneutral. Även redaktionella ändringar görs.

2 §

Äktenskapsmål får tas upp av svensk domstol, om

1. båda makarna är svenska medborgare,
2. käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare har haft hemvist här sedan han eller hon fyllt arton år,
3. käranden inte är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,
4. svaranden har hemvist här i riket,
5. saken rör ogiltighet av vigsel som har förrättats av svensk myndighet, eller
6. det i annat fall än som avses i 1–5 finns särskilda skäl att talan prövas här i riket, under förutsättning att någon av makarna är svensk medborgare eller käranden inte kan få sin talan prövad i den stat där han eller hon är medborgare eller har hemvist.

(Jfr 3 kap. 2 § i betänkandet.)

Paragrafen innehåller allmänt tillämpliga bestämmelser om när svenska domstolar har behörighet att ta upp talan i äktenskapsmål.

I *punkt 6* ges en möjlighet att ta upp talan trots att det inte finns domsrätt enligt någon av de grunder som anges i de föregående punkterna. I fråga om handläggningen görs här en ändring som innebär att det inte som tidigare krävs ett beslut från regeringen för att domsrätt ska kunna utövas i dessa fall. Det är i stället samma domstol som prövar förutsättningarna enligt *punkterna 1–5* som avgör frågan.

Möjligheten enligt *punkt 6* är begränsad till fall där någon av makarna är svensk medborgare och fall där den som väcker talan inte kan få den prövad i den stat han eller hon har stark anknytning till. För de fall där ingen av makarna är svensk medborgare görs en ändring så att det krävs att käranden inte bara saknar möjlighet till prövning i medborgarskapsstaten, utan också i hemviststaten om det är en annan stat.

Enligt den nya lydelsen krävs det i dessa fall särskilda skäl för att talan ska få prövas här. Av utformningen följer att tillämpningen ska vara restriktiv. Även regeringens dispensmöjlighet enligt tidigare lydelse var avsedd att endast utnyttjas i särskilda fall. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl bör det göras motsvarande överväganden som det tidigare gjordes i dispensärendena. I förarbetena till bestämmelsen görs vissa vägledande uttalanden för tillämpningen (prop. 1973:158 s. 104 f.).

En grundläggande förutsättning är att det finns någon form av naturlig anknytning till Sverige. Om ingen av makarna är svensk medborgare, bör det normalt krävas att äktenskapet har ingåtts inför svensk vigselförrättare. Ett exempel är att två utländska medborgare av samma kön och med hemvist här i landet ingår äktenskap inför en svensk vigselförrättare och senare bosätter sig i ett land vars rättsordning inte tillåter äktenskap mellan personer av samma kön. Båda eller en av makarna vill därefter skilja sig, men varken i hemvistlandet eller medborgarskapslandet är det möjligt att få upp frågan om upplösning av äktenskapet till prövning. Om en av makarna är svensk med-

Fel! Okänt namn på

borgare, kan det finnas särskilda skäl att ta upp talan i Sverige även om äktenskapet inte har ingåtts inför svensk vigselförrättare. Om talan kan prövas i det land där den make som är svensk medborgare har sitt hemvist, bör svensk domsrätt inte komma i fråga.

I sammanhanget bör det erinras om att de allmänt tillämpliga bestämmelserna i paragrafen endast kan tillämpas om annat inte följer av de särskilda bestämmelserna i 1931 års förordning om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap eller de särskilda bestämmelserna i Bryssel II-förordningen (7 kap. 5 och 6 §§ 1904 års lag).

Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

8.5 Förslaget till lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap

IV. Allmänna bestämmelser

23 §

Denna förordning gäller inte för äktenskap som ingås mellan två kvinnor eller mellan två män.

(Jfr 23 § i betänkandet.)

Paragrafen, som är ny, erinrar om att förordningen inte kan tillämpas i fråga om äktenskap mellan två personer av samma kön.

8.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

3 §

Vid tillämpningen av denna lag ska två personer som är gifta med varandra anses bo tillsammans om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller den som bidrag betalas ut till visar annat.

Sambor ska likställas med makar.

Kommer det fram omständigheter som gör det sannolikt att två personer är sambor, ska dessa likställas med sambor, om inte den som ansöker om bostadsbidrag eller som sådant bidrag betalas ut till visar att de inte är sambor.

(Paragrafen saknar motsvarighet i betänkandet.)

I paragrafen finns en för lagen inledande bestämmelse om makar och sambor.

I *första stycket* görs ändringar så att bestämmelsen om makar blir könsneutral.

I *andra och tredje styckena* görs endast språkliga ändringar.

8.7 Förslaget till lag om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

1 §

Lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap ska, med de begränsningar som följer av denna lag, upphöra att gälla vid utgången av april 2009.

(Jfr betänkandets punkt 1 av ikraftträdande- och övergångsbestämmelser till lag om ändring av äktenskapsbalken.)

Genom paragrafen upphävs lagen om registrerat partnerskap.

2 §

Den upphävda lagen tillämpas fortfarande i fråga om ett enligt den lagen registrerat partnerskap, om inte annat följer av 3 §.

(Jfr betänkandets punkt 2 av ikraftträdande- och övergångsbestämmelser till lag om ändring av äktenskapsbalken.)

I paragrafen finns en övergångsregel för registrerade partnerskap.

Enligt bestämmelsen ska den upphävda lagen om registrerat partnerskap fortfarande tillämpas i fråga om partnerskap som har registrerats enligt lagen. Detta gäller tills vidare, dvs. till dess partnerskapet upplöses. I bestämmelsen hänvisas också till att annat kan följa av 3 §, vilket innebär att lagen inte längre tillämpas om partnerna väljer att omvandla det registrerade partnerskapet till ett äktenskap.

3 §

Ett partnerskap som har registrerats enligt lagen om registrerat partnerskap ska gälla som ett äktenskap, om partnerna gemensamt anmäler till Skatteverket att de önskar det. Partnerskapet gäller som ett äktenskap från och med den dag en sådan anmälan kommit in till Skatteverket.

Partnerna kan välja att i stället vigas enligt 4 kap. äktenskapsbalken. Vigseln ska inte föregås av hindersprövning. Partnerskapet gäller som ett äktenskap från tidpunkten för vigseln.

(Jfr betänkandets punkt 2 av ikraftträdande- och övergångsbestämmelser till lag om ändring av äktenskapsbalken.)

I paragrafen finns regler om omvandling av ett registrerat partnerskap till ett äktenskap.

Reglerna ger registrerade partner en möjlighet att låta sitt partnerskap gälla som ett äktenskap. Med att partnerskapet ska gälla som ett äktenskap avses inte endast att det ska ha rättsverkningar som ett sådant utan att det i rättslig mening ska vara ett äktenskap.

Enligt *första stycket* kan partnerna välja att anmäla sitt önskemål till Skatteverket. Om anmälan görs, gäller partnerskapet som ett äktenskap från den tidpunkt anmälan har kommit in till Skatteverket.

Enligt *andra stycket* kan de i stället välja att låta sig vigas av en behörig vigsselförrättare. Väljer de att låta sig vigas, kommer partnerskapet att gälla som ett äktenskap från tidpunkten för vigsselförrättningen. Det ska inte göras någon hindersprövning inför en vigsel enligt denna särskilda ordning.

Fel! Okänt namn på

Möjligheten till omvandling är inte begränsad till en viss tid. Den står endast öppen i de fall partnerskapet har registrerats av en svensk registreringsföretagare enligt den svenska lagen om registrerat partnerskap. Ett par som har registrerat partnerskap enligt ett annat lands lag kan alltså inte använda detta särskilda förfarande. En annan sak är att rättsförhållandet, beroende på omständigheterna, möjligen kan erkännas som ett äktenskap här.

4 §

Hindersprövning enligt lagen om registrerat partnerskap som gjorts före den 1 maj 2009 gäller efter denna tidpunkt som hinderprövning för vigsel.

(Paragrafen saknar motsvarighet i betänkandet.)

I paragrafen finns en särskild regel om hinderprövning.

Bestämmelsen har betydelse i de fall det en kort tid före upphävandet har utfärdats ett intyg om hinderprövning för registrering av partnerskap. Bestämmelsen innebär att intyget efter upphävandet i stället kan användas för vigsel. En förutsättning är att hinderprövningen har skett inom fyra månader före vigseln (jfr 4 kap. 5 § äktenskapsbalken). Om en hinderprövning enligt partnerskapslagen begärs före upphävandet, men Skatteverket inte avslutar hinderprövningen och utfärdar intyg före upphävandet, bör begäran utan särskild åtgärd därefter kunna behandlas som en begäran om hinderprövning för ingående av äktenskap.

8.8 Förslaget till lag om ändring i sambolagen (2003:376)

1 §

Med sambor avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll.

När det i en lag eller annan författning talas om sambor eller personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden eller används liknande uttryck, avses därmed sambor enligt första stycket.

Denna lag gäller endast sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gift. Lagen gäller sambornas gemensamma bostad och bohag.

Det som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

(Jfr 1 § i betänkandet.)

Paragrafens *fjärde stycke*, som innehåller en hänvisning i fråga om registrerade partnerskap, följdändras i anledning av att lagen om registrerat partnerskap upphävs (jfr övergångsbestämmelserna till ändringarna i äktenskapsbalken).

8.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

6 kap. Insemination

1 §

Insemination får utföras endast om kvinnan är gift eller sambo. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken eller sambon.

Det som i detta kapitel sägs om make gäller också registrerad partner.

(Jfr 6 kap. 1 § i betänkandet.)

Paragrafens *andra stycke*, som innehåller en hänvisning i fråga om registrerad partner, följdändras i anledning av att lagen om registrerat partnerskap upphävs (jfr övergångsbestämmelserna till ändringarna i äktenskapsbalken).

7 kap. Befruktning utanför kroppen

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

1. befruktning av en kvinnas ägg utanför hennes kropp, och
2. införande av ett befruktat ägg i en kvinnas kropp.

Det som i detta kapitel sägs om make gäller också registrerad partner.

(Jfr 7 kap. 1 § i betänkandet.)

Paragrafens *andra stycke*, som innehåller en hänvisning i fråga om registrerad partner, följdändras i anledning av att lagen om registrerat partnerskap upphävs (jfr övergångsbestämmelserna till ändringarna i äktenskapsbalken).

Stockholm den 20 januari 2009

Lars Lindblad (m)

Annika Qarlsson (c)

Margareta Pålsson (m)

Allan Widman (fp)

Sofia Larsen (c)

Anna Kinberg Batra (m)

Jan Ertsborn (fp)

Johan Pehrson (fp)

Kenneth Johansson (c)

Magdalena Andersson (m)

Eva Flyborg (fp)

Claes Västerteg (c)